

WOLFGANG WEINGART'IN TİPOGRAFI ANLAYIŞINDA YAPIBOZUMCULUK

Nilüfer ÖZEL*

Yapıbozumcu tasarım anlayışının önde gelen isimlerinden Wolfgang Weingart, tipografinin tasarımcıya sunduğu olanakları sonuna kadar kullanmıştır. Geleneksel İsviçre Tipografisi'ndeki izleyiciye doğrudan ulaşan anlatım biçiminin aksine, daha subjektif ve sezgiye dayalı bir sistem geliştirmiştir. Etkili deneysel çalışmaları ile İsviçre Tipografisi'nin geleneksel kurallarını tam anlamıyla yıkan önemli bir isim olmuştur. Karmaşık imajları üst üste monte etmek, imgelerle dokuları birlikte kullanmak, resimsel imgelerle tipografiyi birleştirmek ve film pozitifleri olarak fotoğraflanan harf ve imajların çok katmanlı tasarıma monte edilmesi Weingart'ın çalışmalarında önemli öğeleri oluşturmuştur. Tasarımlarında yaratıcılığı ve özgürlüğü yakalayıp, tekdüzeliği ve sıradanlığı yenerek kışkırtıcı oyunlar yaratan Weingart, eğlenceli bir oyuna dönüşen tasarımları ile etkileşimli bir iletişim sağlamıştır. Araştırma kapsamında, Wolfgang Weingart'ın tipografi anlayışı irdelenecek ve elde edilen bilgiler ışığında yapıbozumcu anlayışın temelleri açığa çıkarılacaktır. Aynı zamanda Yapıbozumcu anlayışın temelleri açıklanırken, bu anlayışın içinde bulunduğu Postmodern dönemin özelliklerine de değinilecektir.

---

* Adnan Menderes Üniversitesi, Görsel İletişim Tasarım Bölümü, Araştırma Görevlisi

Anahtar Kelimeler: Wolfgang Weingart, Tipografi, Yapıbozumculuk, Postmodernizm, İsviçre Tipografisi

DECONSTRUCTION IN THE UNDERSTANDING OF WOLFGANG WEINGART'S TYPOGRAPHY

Wolfgang Weingart, one of the leading names in the design philosophy of design, has used the possibilities of typography as a designer for the last time. The viewer in traditional Swiss Typography has developed a more subjective and intuition-based system, in contrast to the narrative form that arrives directly. It was an important name that thoroughly destroyed the traditional rules of Swiss Typography with its effective experimental works. Mounting complex images superimposed, imaginatively using textures together, combining pictorial imagery with typography, and mounting multi-layered designs of letters and images photographed as film positives have been important items in Weingart's work. By capturing creativity and freedom in its designs, and creating provocative games by defeating uniformity and mundane, Weingart has created an interactive communication with designs that turn into a fun game. Within the scope of the research, Wolfgang Weingart's typography understanding will be examined and the information obtained will be illuminated based on the understanding of the obsolete concept. At the same time, while explaining the foundations of the Woodcutter's understanding, the features of the postmodern era in which this understanding is based will also be mentioned.

Keywords: Wolfgang Weingart, Typography, Deconstruction, Postmodernism, Swiss Typography

1. Wolfgang Weingart'ın Tasarım Yaklaşımı

Araştırma kapsamında Wolfgang Weingart'ın tipografi anlayışında Yapıbozumcu yaklaşımını açıklamadan önce, Weingart'ın tasarım anlayışından bahsetmek konunun açıklığa kavuşması açısından önem taşımaktadır. Wolfgang Weingart, doksanlı yılların eşiğinde “tipografik anarşi” kıvılcımını ateşleyen, tipografinin tasarımcıya sunduğu imkanları sonuna kadar kullanarak anlamını herşeye rağmen kaybetmeyeceğini ve ona hakim olunabileceğini gösteren günümüzün önde gelen tasarımcılarından (Tam, 2003:1). Almanya'daki İkinci Dünya Savaşı'nın ortasında doğan tasarımcı, klasik İsviçre Tasarımının kalıplarını çiğneyerek, deneysel etkileyici çalışmaları ile 90'lı yılların önde gelen isimlerinden olmuştur.

Hayatının erken yıllarını bireysel ve mesleki gelişiminin belirleyici dönemi olarak tanımlayan Weingart, daha okul yıllarının başında sonraki yıllarda uygulayacağı tasarım yaklaşımının sinyallerini vermiştir. İlkokul döneminde parlak bir öğrencilik dönemi geçirmemiş, okul sonrası sevdiği eşyalarını yeniden şekillendirme projeleri onu daha çok heyecanlandırmıştır. Kendi söylemiyle o dönem “*zihin gücünün el işçiliği ile dile getirilip işlenebileceğini*” keşfetmiştir (Weingart, 2000:33). Yeniden şekillendirme projelerini oluştururken tesadüf eseri estetik bir algı yakalamış ve ilk kez soyutlama merakını keşfetmiştir.

İlerleyen yıllarda ortaya koyacağı tasarım yaklaşımını daha erken yaşta gösteren tasarımcının Ruwe Printing'deki çıraklık döneminin onun tasarım alanındaki deneysel yaklaşımını güçlendirdiği gözlenmiştir. Merz Akademisi Uygulamalı Sanat ve Tasarım alanında iki yıllık eğitim aldıktan sonra Ruwe Printing'de çıraklık dönemi geçirmiş, boşluklu tipografi düzenlemeleri, mekanik işlemin okuyucular tarafından görülemeyen izleri, soyut işaretler ona göre gizemli bir yeraltı dünyası ortaya çıkarmıştır (Weingart, 2000:57). Tasarımcı bu dünyayı merak etmiş, keşfetmek için deneysel çalışmalara yoğunlaşmıştır.

Çıraklık döneminden sonra eğitimini derinleştirmek isteyen Weingart, İsviçre Tipografisi'nin merkezi olan Basel Tasarım Okulunda eğitim almış ve sonrasında Armin Hoffman'ın teklifi ile Basel'de eğitim vermeye başlamıştır. Tasarımcı, o dönem uluslararası tasarım alanının etkisi hala güçlü olduğunu fakat kendisine çıkmaz gibi geldiğini dile getirmiştir. İsviçre Tipografisinin katı kurallarına karşı çıkmış, tipografinin böylesine rasyonel bir biçimine yeni hayat vermenin zamanının geldiğini savunmuştur.

İsviçre Tipografisindeki tasarım anlayışında Weingart'ın karşı durduğu tavır nedir? İsviçre Tasarımı, nesnel açıklığa dayalı yaklaşımlarıyla küresel çapta taraftar kitlesini çevresinde toplamış, İkinci dünya Savaşından kısa bir süre sonra Almanya'daki Bauhaus öğretileri üzerine kurulmuştur. 1970'li yıllara kadar neredeyse tüm dünyada ortak bir tasarım dili haline gelmiştir. İsviçre Tasarım anlayışında metnin kolay deşifre edilebilmesi

gerekmektedir. Bu gerekliliği sağlamakta, metnin daha kolay okunabilmesi açısından harflerin düzenli yerleşimi ile mümkündür. Sayfa düzeni içerisinde beyaz alanın kullanımı en az sayfanın kullanılan alanı kadar önem kazanmış ve okumada zorluk yaratan öğeler tasarımdan çıkarılmıştır. Bununla beraber, sağlam bir layout tasarımı oluşturabilmek adına matematiksel grid sistemi kullanılmıştır. Anlaşılabilirliği arttırabilmek için yine resimsel öğelerin yerini fotoğraf almış ve beyaz fotoğraf, düzenli ve geometrik taslak alanı içinde çeşitlilik ve tezatlık yaratmak için kullanılmıştır. Sans serif yazı karakteri (helvetica) tasarımda sağdan ve soldan bloklanmış bir biçimde yerini alırken, tasarımcının bu anlayıştaki en önemli görevi, iletişimin okuyucuya kolaylıkla ulaşmasını sağlamak olmuştur (Bektaş, 1992:122-123).

1970'lere ve 80'lere gelindiğinde bu yaklaşım, dünyanın değişimlerine paralel olarak katı yapısından dolayı çok eleştiri almış ve etkinliğini kaybetmeye başlamıştır. Tam bu noktada Basel'de eğitimci olarak çalışan Wolfgang Weingart deneysel çalışmalarıyla, İsviçre Tipografisi'nin kalıplarını Yapıbozumcu tasarımlarıyla kırarak o zamana kadar var olan görüntüsünü değiştirmiştir. Basel Okulunda etkin olan İsviçre Tipografisinin elliden altmışlı yılların sonuna kadar önemli uluslararası rol oynadığından vurgulamış ancak gelişimin durgunluğa düştüğünden ve bu sebeple kısır ve anonim hale geldiğini savunmuş, tipografi öğretimine yeni bir hayat vermeyi amaçlamıştır (Weingart, 2000: 268).

Geleneksel İsviçre tipografisi ağırlıklı olarak söz dizimi işlevine odaklanmışken, Weingart tipografik grafik niteliklerinin ne kadar ileri götürülebileceği ve hala anlamını sürdürme konusuyla ilgilenmiştir (Tam, 2003:1). İsviçre Tipografisi'nin katı, değişmez kurallarına, deneysel ve kışkırtıcı yaklaşımlar sergilemiştir. Akagül'e (2008:2) göre; Weingart'ın Yapıbozumcu tasarımları İsviçre Tipografisi'nin değişimini ve gelişimini yansıtmakta bir başka anlamıyla onun son evresini oluşturmaktadır (Akgül, 2008: 82).

2. Wolfgang Weingart'ın Yapıbozumcu Yaklaşımı

Wolfgang Weingart, tipografinin tasarımcıya sunduğu imkanları sonuna kadar kullanarak, anlamını herşeye rağmen kaybetmeyeceğini ve ona hakim olunabileceğini göstermekle ilgilenmiştir. Geleneksel İsviçre Tipografisi'ndeki izleyiciye doğrudan ulaşan anlatımın aksine, daha subjektif ve sezgiye dayalı bir sistem getirmiştir. Tasarımlarında klasik yaklaşımlardan ziyade tüm olasılıkları zorlamış, İsviçre Tipografisi'ndeki düzen ve temizlik ilkesini baz almayarak, aynı kelime içerisinde harf ağırlıklarını değiştirerek ve imgeler içerisinde harfi yeniden yapılandırarak tüm olasılıkları sorgulamış, yapıbozumcu yaklaşım benimsemiştir.

Weingart'ın tipografi anlayışında benimsediği yapıbozumcu yaklaşım nedir ve çalışmaları neden yapıbozumcu olarak değerlendirilmelidir. Bunu açıklayabilmek için öncesinde yapıbozumculuğun ne olduğunu ve tasarım alanında nasıl değerlendirildiğini aktarmak doğru olacaktır.

Yapıbozumculuk terimi Fransız filozof Jacques Derrida'nın 1967'de yayınlanan "On Grammatology" isimli kitabı ile gündeme gelmiş ve devam eden süreçte Derrida'nın ortaya attığı fikirler, insanlık bilimi dersleri işleyen üniversitelerde büyük bir etki yaratmıştır (Norris, 2002: 26). Tasarım alanında 1980'lerin ortasında ilk olarak bir tasarım dergisinde bu terimin ortaya çıkması üzerine sözcük, belirsiz fütüristik tonlamalarla kesilmiş, katmanlı ve parçalanmış formları içeren mimari, grafik tasarım, ürün ve moda alanına hizmet etmiştir. Derrida, her ne kadar bu sorgulama yöntemini, grafik tasarımın bir yöntemi olarak ortaya koymuş olmasa da kitabında, yazıyı farklı bir betimleme şekli olarak ele alış, tasarımın ve tipografi materyal süreci olarak bununla alakalı konulara dokunuşuyla kitabı muhtemelen grafik tasarımcılar için Derrida'nın yegane ve en belirgin metni haline getirmiştir (Lupton ve Miller, 2004).

Yapıbozum bir stil ya da "tutum" değil, daha ziyade teknolojileri, biçimsel araçları, toplumsal kurumları ve temsili metaforları kurma ve geliştirme biçimini sorgulamadır (Lupton ve Miller, 2004). Byrbe ve Witte'ye göre ise (2001:247)

"Yapıbozum, bir şeyi, bir düşünceyi, bir görüşü, bir sözü, bir değeri, parçalara ayırma anlamına gelir. Bu eylem neticesinde ortaya çıkan parçaların bu şeyin "muhabir" leri ya da bu kavram üzerine varsayımlar ve deliller haline getirilip deşifre edilmesi amaçlanır. Bunun amacı, devrimsel olduğu kadar eleştirel düşünceyle de ilgilidir, gerçek anlamlarından çok, onları bir arada tutan doku içinde oynadıkları rolün önemini göstermek amacıyla fikir tartışmalarını harekete geçirmektedir"

Modernist tasarım anlayışı, problemin çözümünde sonuca direkt giden basit akılcı ve sistematik bir yapı arayışı içine girerken, Yapıbozumcu anlayışın içinde bulunduğu dönem olan Postmodern tasarım anlayışı tamamıyla sezgisel ve rastlantısal olanın gücünün daha etkin olduğu görülmüştür. Kışkırtmak ve kışkırtılmak, Postmodernist yapının insanı için önemli bir kavramdır. Aslında geçirilen sosyo ekonomik şartlar düşünülürse tasarımcının bireyselliğe yönelmiş olması normaldir. Postmodernist yapı bireyi daha özgür ve bireysel kılmaktadır. Postmodernizm, tasarımcının "deneysellik" anlayışını kullanabilmeleri için pek çok olanak sağlamıştır. Bir düşüncenin Yapıbozumda olduğu üzere farklı okuma katmanları vardır ve bu okuma katmanlarının hepsine hakim olmak zorunda kalan tasarımcı bir anlamda Postmodern dönemdeki "deneysel tasarımlarla" özgür olmaya çalışmıştır. Yapıbozumcu tasarım anlayışı

yeni bir bakış açısı ortaya koyan eğilimiyle, Modernist profesyonel grafik tasarım Postmodernist süreçle bağlantılı olarak kasıtlı bir sorguya maruz kalmış, geleneklerden bir kopuş yaşayarak, radikal bir tutum sergilemiştir (Poyner, 2003: 45).

Gerçek ile görünen arasındaki farkı, eleştirel bir eylem ve sorgulamacı bir tutumla ortadan kaldırmaya çalışan Yapıbozumculuk tasarımda, tipografiyi etken olarak kullanarak yeni bir tasarım çözümlenmesini önermektedir. Anlatılmak istenen düşüncenin anlamın metinlerle ilgili olması gerektiğini savunmaktadır. Bu yapısı Modern tasarım anlayışındaki var olan anlamların altında yatan bastırılmış gerçeklerin bulunma çabasından kaynaklanmaktadır. Bu durum, onu Postmodern tasarım kategorisinde değerlendirilmesinin bir dayanağı olmuştur. Tasarım alanında kullanım yaklaşımı biçimlerin ve formların yeniden ele alınışından ibaret olmayıp, aynı zamanda eleştirel bir tavırla sorgulanması gerektiğidir. Bu bağlamda Yapıbozumcu tasarımın gerçeği güçlü formların gerçek anlamlarına ulaşmaktan ziyade, onu bir arada tutan ve bağlayan yeni görsel yapılanmadan üstlendikleri görevi açığa çıkarmak amacı ile fikir tartışmaları yaratmaktır (Poyner, 2003: 79).

Poyner'in (2003:46) belirttiği gibi "*Yapıbozumculuğun amacı bu sınırları yok etmek değil, yapılarını değiştirmek ve yeniden yazmaktır*". Bu bağlamda Modernizmin getirmiş olduğu grid sistemini yıkması, dikey ve yatay düzeni reddetmesi, tasarım teorisini yıkmaya çalışması, Yapıbozumcu grafik tasarımların ortak özellikleri arasındadır. Böylelikle geleneksel tipografiyi yıkmaya çabasını da okunaklılığı azaltarak gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Hong&Hwang, 2006: 3).

Wolfgang Weingart'ta tam olarak bu yaklaşım içerisinde bulunmuştur. Basel Tasarım Okuluna eğitim almaya başladığından beri Swiss Tipografinin nasıl değişeceği veya değiştirilebileceği kafasını kurcalayan tek düşünce olmuş, uluslararası tasarım alanının etkisi hala güçlü olduğunu düşünmüş, fakat kendisine çıkmaz gibi gelmiştir. Tipografinin böylesine rasyonel bir biçimine yeni hayat vermek için zamanın geldiğini, ancak hangi bağlamda olması gerektiğine kafa yormuştur (Weingart, 2000: 100). Bu bağlamda kurulu tipografi uygulamasını sorgulamak, kuralları değiştirmek ve potansiyelini yeniden değerlendirmeyi planlamış, bu hantallaşmış mesleği kıskırtmak ve tasarımcı yeteneklerini kırılma noktasına kadar gerginleştirmek ve sonunda da bir kez daha bir yazı olduğunu ispatlamak için çalışmıştır (Weingart, 2000: 112). Hoffman'ın da belirttiği gibi Weingart, tasarım anlayışı ve öğretileriyle Basel Tipografi geleneğini yeni bir çağa taşımıştır (Weingart, 2000: 138). Grafik tasarım alanında Yapıbozumculuk da alışıldık bütün normları ve kesinlikleri reddederek işe başlamaktadır. Bu anlamda tasarım anlayışı, tam da Weingart'ın uyguladığı yaklaşım olan yaratıcılığı ve özgürlüğü yakalayıp, tek düzelikli ve sınırlılığını yenmek, tasarımda kıskırtıcı bir

oyun yaratmaktır.

Yapıbozumcu tasarım anlayışında tasarımcılar çalışmalarında farklılığı yakalayıp sınırları zorlayabilmek adına çeşitli çözüm yolları aramışlar ve yeni görsel düzenlemeler ortaya koymuşlardır. Weingart'ta böyle bir tasarım felsefesi ile 1970'lerde ofset baskı yöntemini ve film sistemlerini araştırmaya başlamış, çalışmaları, zengin ve karmaşık dokular, harf ve imgelerden oluşan motifleri yaratmak için istiflenen film pozitiflerinin yeni bir tekniğine olanak sağlamıştır. Weingart, saf tipografik tasarımdan uzaklaşarak; görsel iletişim için bir araç olarak kolaj tekniğini benimsemiştir (Meggs&Purvis, 2012: 465-466) (Resim 1-2).

Resim 1: Wolfgang Weingart, Idea Kapak Tasarımı, 1979.

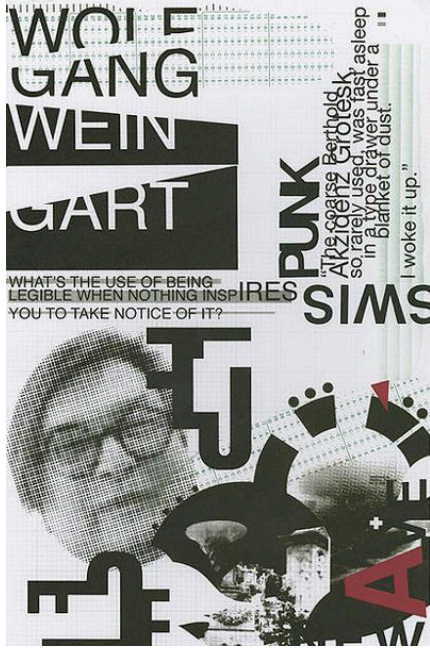

Resim 2: Wolfgang Weingart, 18. Internationale Lehrmittelmesse, 1981.

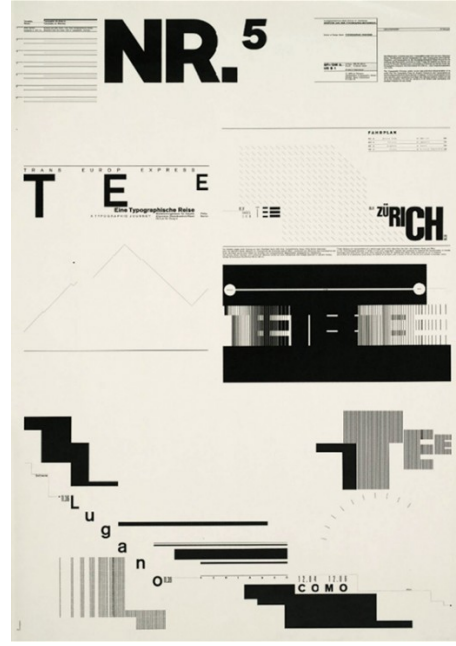
Weingart'ın kolaj çalışmalarındaki yaklaşımı, Yapıbozumcu tasarım anlayışında görülen genel özelliktir; birlik, uyum ve dengenin yerini, birbiri ile uyumsuz formların alması bir yandan da bu formların birbirleri ile yarattıkları kışkırtıcı gerilim, farklı katmanların birbiri üzerinde yer alması ile yaratılan çok katmanlılıktır (Rahşan, 2008: 105). Buradaki yaklaşımda tasarımda, her tabaka, dilin ve formun kullanımı süresince, dilin karmaşık gizliliklerinde izleyicinin keşfedip deneyimleyebildiği eğlenceli bir oyun yaratılmaktadır.

Yapıbozum süreci içerisinde, görsel bir öğe olarak metnin görevini çoğaltmaya ve Modernizm'in grid sistemindeki işlevini kırmayı amaçlamıştır (Strom, 2003:13). Weingart, Resim 3 ve 4'deki örneklerde görüldüğü gibi tipografik tasarımlarında aynı yaklaşım içerisinde geleneksel uyumu yıkarak; tarz, büyüklük, ağırlık, tipografik elementlerin sayfa üzerindeki yerinden başlangıç harflerine, metne ve başlıkların parçalanmaya başlaması ile görsel kodlama

yaratmıştır. Eğlenceli bir oyuna dönüşen bu yapı aynı zamanda etkileşimli bir iletişim sağlar ve karşılıklı konuşma gibi tasarımdaki anlam, onu yorumlayan okuyucunun katılımıyla yapılır (Poyner, 2003: 79).

Resim 3: Wolfgang Weingart, Composition / Grids, 1970.

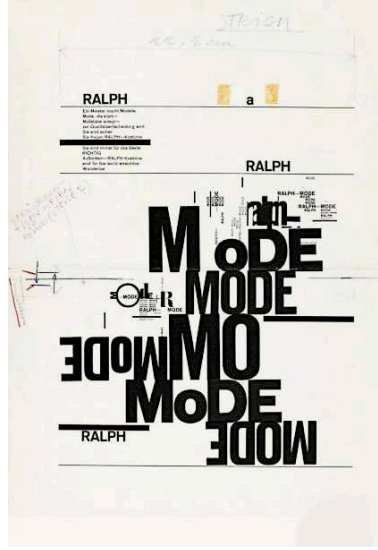
Resim 4: Wolfgang Weingart, Typographic NR.5 kapak tasarımı, 1974.

Weingart, sözdizimsel yapıyı bozarak, harflerin çizgilerin ve kelimelerin uzamsal aralıklarının keşfinden yararlanarak Yapıbozumcu nitelikte tasarımlara imza atmıştır.

Tasarımcı, boşluklu tipografinin elemanlarını, mekanik işlemin okuyucular tarafından görülemeyen izlerini, soyut işaretler ve işaretlerin gizemli bir yeraltı dünyasını ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda deneysel tipografik çalışmalar oluşturmuştur. Tasarım çalışmalarına başladığı günden bu yana benimsediği deneysel yaklaşımını teknolojik ilerlemeler ile genişletebileceğini keşfetmiş ve yeni alanlar aramıştır. Bu yeni alanları tipografik düzenlemelerini oluştururken kullanmıştır. Karanlık odada ve ışıklı masada çalışırken, çoklu film ekranları katmanlama efekti ile oynamış ve kendi deyimiyle yeni bir işlemin içsel estetiğini keşfetmiştir. Ekranların üst üste binmesi, sayısız nokta yapısının sadece birkaçını belirtmek için farklı açılı hareket şekilleri tonlamalar yaratmıştır. Yapıbozumcu tasarım anlayışı da Weingart'ın tasarım yaklaşımında olduğu gibi geleneksel tipografik uyumunu yok etmeye çalışılır. Yani formu parçalarken bir anlamda amacı, uyumlu birimler, dengeli ve kışkırtıcı aynı zamanda eğlenceli nitelikler kazandırmaktır. Bu durum tasarımcıyı problem çözme adına akla gelmeyen deneylere yönlendirmektedir. Bu deneysellik, anlamlı bir biçimde katmanlar yaratarak, içerik ve dil üzerine gelenekselden uzaklaşan bir okutma biçimini hedefletmektedir.

Weingart bu deneysel yaklaşımlarıyla sınırları zorlamaya devam etmiş ve alışılmadık harf aralıklarıyla deneme yapmanın yanı sıra, Resim 5'deki çalışmasında görüldüğü gibi aynı kelimenin tekrar tekrar aynı sayfada kullanılmasında etkisini merak ettiğini belirtmiştir. Bulduğu her malzeme onu yeni keşiflere sürüklemiştir. Örneğin, yüksek lisans programlarının ilk öğrencilerinden Philip Burton, bir saç kurutma makinesi ile bir linolyumun ısınmasının daha yumuşak hale getirdiğini ve daha kolay kesilmesini keşfetmiştir. Bunun üzerine yazı karakteri baskısı için uyarlanabilir, linolyumdan kendi baskı plakalarını üretmişler ve baskılar yapmışlardır (Weingart, 2000:106).

Resim 5: Wolfgang Weingart çalışması.

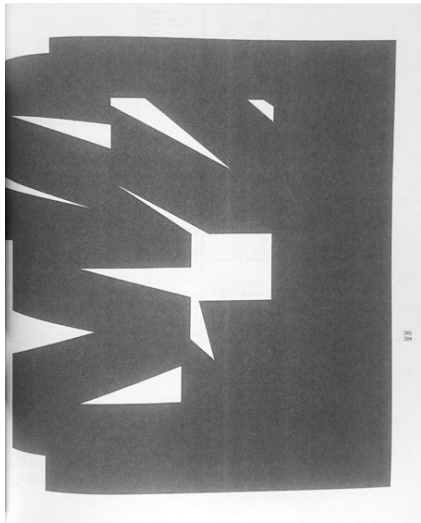
Weingart bu tasarım yaklaşımını ilk uyguladığı döneme ilişkin şunları dile getirmiştir

“Tipografi de saygın kurallara meydan okumak için bir müfredat inşa etmeyi ve okulumuzun geleneklerine ve felsefesine hala saygı duymayı amaçladım - her ne kadar benim için bile olsa, bu kavramın çeliştiği söylenebilir. Eminim bildiklerim, meslektaşlarımdan farklı bir yöne gidişimi geliştirmek için başka seçeneğim kalmadığıydı. Kursumun başlangıcında, tipografi konusuyla ilgilenen birçok öğretmen ve okul içerisindeki birkaç öğrenci, aşırı bakış açımın kabul edilmesini zor buldu. Okulun dışında, belli bir tasarımcı çevresi düpedüz sinirlendi. Konumlarını desteklemek için bu tipografinin okunamayacağını ve dolayısıyla hiçbir değeri olmadığını iddia ettiler. Hiçbir müşteri aklı başında herhangi bir pratik uygulama için böyle gülünç tipografi kabul etmez diye yorumladılar” (Weingart, 2000:112).

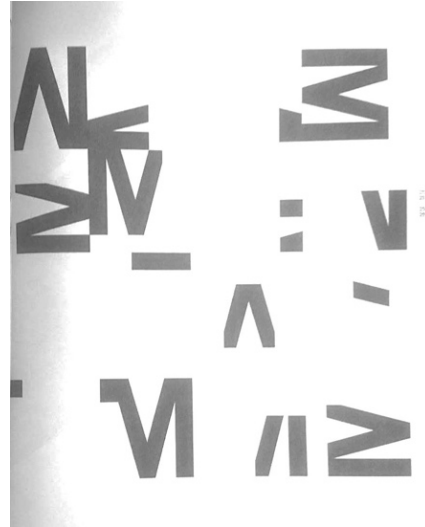
Weingart, yazı karakterinin potansiyelinin tükendiğini farkettiğinde, mevcut yazı biçimlerini çarpıtarak, bükerek yeniden oluşturmaya başlamıştır. Karanlık odada, fotomekanik işlemlerle kelimeler ve çizgiler yapmış, sözcükleri ve çizgileri tamamen okunmaz hale getirmiştir. Kelimelerin veya satırların bu sonsuz, farklı ağırlık varyasyonları ile büyütük veya

üst üste yapıştirarak kompozisyonlar oluşturmuştur. Bu yaklaşımla, biçimsel ifadenin araştırılmasına yönelik devrede, tasarımcı artık mesajın üretilmesinde yorumcu, ortak bir katılımcı konumuna gelmiş, başka bir deyişle hedef mesajdan vericiye kaymıştır. Bu bağlamda Yapıbozumcu yaklaşım ile tasarım okuyucusunu, anlamı inşa etmeye yönelten, yeni düşünceler üreten ve önyargıları yıkan kışkırtıcı bir olgu haline getirmiştir. Bu tavır biçim kadar içeriğe de önem veren bir yapıya sahiptir (Lupton, 1997: 115). Bu anlamda yazmanın kalıplaşmış kurallarını dönüştürdüğünde ve açığa çıkardığında Yapıbozumcu olarak isimlendirilmektedir.

Weingart, çalışmalarında kolaj teniğini kullanmasının yanında, genellikle Yapıbozumcu tasarımın öngördüğü gibi tipografiyi, altını çizerek ve parçalara ayırarak karmaşık bir yapıda mesajın okunurluğunu azaltılmış bir biçimde kullanmaktadır. En iyi fikirlerinin bir malzemenin mekaniğinden ilham alarak yarattığının farkına varmış, kendi yorumuyla nadiren kalıplaşmış fikirleri uygulamaya çalışmıştır (Weingart, 2000: 171). Bunun yerine, genellikle hayal edilemeyecek bulgulara yol açan fikirlere yönelmiştir. Bu yaklaşımının sonucunda oluşan süprizlerin eğlendirici olduğunu belirtmiştir (Weingart, 2000: 171). Deneysel yaklaşımıyla oluşturduğu Yuvarlak Kompozisyon çalışmalarına, 1962 yılı sonunda başlamış ve aylarca devam etmiştir. Yaklaşık otuz yıl sonra, 1990 ilkbaharında Darmstadt'daki Institut für Neue Technische Form'da bir sergide bu projesini sergilemiştir. Yeni seriyi oluştururken deneysel yollar izlemiş, yazı karakterleri ve metal öğelerin basılı renk varyasyonlarını letterpress baskı ile yeniden oluşturmuştur. Bu çalışmalarını *“Bir bulmacanın üzerinde çalışmaya benzer şekilde, parçaları birbirinin altına, üst üste, yan yana, dokunan veya örtüşen görsel ilişkiler aradım.”* şeklinde açıklamıştır (Weingart, 2000: 234).

Resim 6: Wolfgang Weingart, M harfi projesi.

Resim 7: Wolfgang Weingart, M harfi projesi.

SONUÇ

İsviçre Tipografisi, 1970'lere ve 80'lere gelindiğinde dünyanın değişimlerine paralel olarak katı yapısından dolayı eleştiri almış ve etkinliğini kaybetmeye başlamıştır. Tam bu noktada Basel'de eğitimci olarak çalışan Wolfgang Weingart deneysel çalışmalarıyla, İsviçre Tipografisi'nin kalıplarını Yapıbozumcu tasarımlarıyla kırarak o zamana kadar var olan görüntüsünü değiştirmiştir.

Weingart, daha okul yıllarının başında sonraki yıllarda uygulayacağı tasarım yaklaşımının sinyallerini vermiştir. Tasarımlarında yaratıcılığı ve özgürlüğü yakalayıp, tekdüzeliği ve sıradanlığı yenerek kışkırtıcı oyunlar yaratmış, bu yaklaşımı ile Yapıbozumcu anlayışı tasarımların da uygulamıştır. İsviçre tipografi uygulamasını sorgulamayı, kurallarını değiştirmeyi ve potansiyelini yeniden değerlendirmeyi planlamış, bu hantallaşmış mesleği kışkırtmak ve tasarımcı yeteneklerini kırılma noktasına kadar gerginleştirmek ve sonunda da bir kez daha bir yazı olduğunu ispatlamak için çalışmıştır. Böylelikle Yapıbozumcu anlayışın savunduğu gibi yapıları değiştirerek, yeniden yazmıştır. Aynı zamanda sınırları zorlayabilmek adına çeşitli çözüm yolları aramış ve yeni görsel düzenlemeler ortaya koymuştur. Bu bağlamda tasarımlarında subjektif ve sezgiye dayalı bir sistem getirmiş, tüm olasılıkları zorlamıştır.

Tasarımcının çalışmalarında yoğun olarak kullandığı kolaj tekniği ile Yapıbozumcu tasarım anlayışında görülen genel bir özelliği uygulamıştır. Birlik, uyum ve dengenin yerini, birbiri ile uyumsuz formlar almış, bir yandan da bu formların birbirleri ile yarattıkları kışkırtıcı gerilim ve farklı katmanların birbiri üzerinde yer alması ile çok katmanlılık yaratmıştır. Böylelikle her tabaka da dilin ve formun kullanımı süresince, dilin karmaşık gizliliklerinde izleyicinin keşfedip deneyimleyebildiği eğlenceli bir oyun yaratmıştır.

Görsel bir öge olarak metnin görevini çoğaltmayı amaçlayan Yapıbozum yaklaşımını tasarımlarında kullanan Weingart, tipografik tasarımdaki geleneksel uyumu yıkarak; tarz, büyüklük, ağırlık tipografik elementlerin sayfa üzerindeki yerinden başlangıç harflerine, metne ve başlıkların parçalanmaya başlaması ile görsel kodlama yaratmıştır. Eğlenceli bir oyuna dönüşen bu yapı aynı zamanda etkileşimli bir iletişim sağlamak ve karşılıklı konuşma gibi tasarımdaki anlam, onu yorumlayan okuyucunun katılımıyla yapılanmaktadır. Weingart'ın tasarımlarındaki bu yaklaşımı Yapıbozumcu anlayışın savunduğu önemli özelliklerden biridir. Yani formu parçalarken bir anlamda amaç, uyumlu birimler, dengeli ve kışkırtıcı aynı zamanda eğlenceli nitelikler kazandırmaktır. Bu durum tasarımcıyı problem çözme adına akla gelmeyen deneylere yönlendirmektedir. Bu deneysellik, anlamlı bir biçimde katmanlar yaratarak, içerik ve dil üzerine gelenekselden uzaklaşan bir okutma biçimini hedefletmektedir. Bu yaklaşımla, biçimsel ifadenin araştırılmasına yönelik devrede, tasarımcı artık mesajın üretilmesinde

yorumcu, ortak bir katılımcı konumuna gelmiş, başka bir deyişle hedef mesajdan vericiye kaymıştır. Bu bağlamda Yapıbozumcu yaklaşım ile tasarım okuyucusunu, anlamı inşa etmeye yönelten, yeni düşünceler üreten ve önyargıları yıkan kışkırtıcı bir olgu haline getirmiştir. Bu tavır biçim kadar içeriğe de önem veren bir yapıya sahiptir.

Weingart'ın çalışmalarında da görüldüğü gibi Yapıbozumcu tasarım anlayışı, tasarımın sadece uygulama temelli olmadığını ve teori ile desteklenmiş bir tasarımın daha radikal ve yaratıcı uygulamaları gerçekleştirebileceğini göstermiştir. Aslında Weingart ve onun gibi yapıbozumcu yaklaşımda çalışmalar üreten tasarımcılar, Yapıbozumun felsefesini ilerletmeye yönelik açılımlar sunmuştur. Tasarımcıların gelenekseli yıkıcı tarzları, çağdaş yaklaşımla yeni standartların temelini oluşturmaya başlamıştır. Bu anlayış günümüz tasarım dünyasını da varolan kuralları yeniden değerlendiren, yeni girişimlerde bulunan, yaratıcılıklarını rahatça ortaya koyabildikleri bir yapıya yönlendirmiştir. Weingart'ta bu yaklaşımın önde gelen isimlerinden biri olarak hem tasarım anlayışı hem de öğretileriyle günümüz öğrencilerine, tasarımcılarına ve eğitimcilerine örnek yaratacak bir vizyon sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Akgül, R. F. (2008). “1980’lerden Günümüze Grafik Tasarımda Yapıbozumculuk”Yayınlanmamış sanatta yeterlilik tezi. Dokuz Eylül Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Grafik Anabilim Dalı Sanatta Yeterlilik.
- Bektaş, D. (1992). *Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Byrne, C. Witte, M. (2001) “A Brave New World: Understanding Deconstruction” Heller, S. Ballance, G. *Graphic Design History*. New York: Allworth Press.
- Hong, D.S., Hwang, M. (2006). “The Status and Prospects of Deconstruction in Graphic Design” Design Resarch Society, International Conference in Lisbon, IADE.
- Meggs, P. B. ve Purvis, A. W. (2011). *Meggs History of Graphic Design*. Canada: John Wiley&Sons. Inc.
- Lupton, E. & Miller, J. A. (2004). *Design Writing Research*. London: Phaidon Press Publisher.
- Lupton, E. (1997). “A Postmortem on Deconstruction?”,Design Culture An Anthology of Wrting From The AIGA Journal of Graphic Design, Der: Steven Heler ve Marie Finamore, New York: Allworth Pres.
- Norris, C. (2002). *Deconstruction: Theory and Practice*, New York: Routledge.
- Poyner, R. (2003). *No More Rules, Graphic Design and Postmodernism*, North America: Yale University Press.
- Strom, K. (2003). “Reading Scott Makela: The Subversion of Dyslexic Deconstruction” Design Issues, Volume: 19, Number:2.
- Tam, K. (2003). “Wolfgang Weingart’s Typographic Landscape” 2+3D Magazine Number:6
- Weingart, W. (2000). *Typography: My Way to Typography*. Switzerland: Lars Muller Publisher.

